

GIDA BANKACILIĞI (FOOD BANKİNG) VE VERGİSEL TEŞVİKLER

ERKAN YETKİNER
E. Baş Hesap Uzmanı, YMM

I- Dünyada ve Türkiye'de Gıda Bankacılığı:

Gıda bankacılığı kavramı ilk olarak 1960'ların sonunda A.B.D'nin Arizona Eyaletinin Phoenix şehrinde emekli bir iş adamı olan John Van Hengel'in fakirlere yardım amacıyla yaptığı çalışmalarla başlamıştır. 1960'larda John Van Hengel fakirlere yemek dağıtan yerel bir mutfakta gönüllü olarak çalışmakta iken çalıştığı yere bağış olarak gelen yiyecekleri saklamaya başlamış, ancak dağıtılan yemek miktarından çok daha fazla miktarda yiyecek bağışlandığı için, John Van Hengel söz konusu yiyecekleri saklayabilecek bir depo kiralamıştır. Daha sonrada ilk yiyecek bankası kurulmuştur. Bundan sonra A.B.D'nin değişik eyaletlerinde John Van Hengel'in kurduğu şekilde fakirlere yardım amacıyla yiyecek bankaları kurulmuştur. 1976'da çıkarılan vergi reform kanunu ile şirketlere gıda bağışları nedeniyle sağlanan vergi kolaylıkları Gıda Bankacılığının A.B.D'de hızla gelişmesini ve yaygınlaşmasını sağlamıştır. A.B.D'de halen 215 Gıda Bankası ile fakirlere yiyecek dağıtımı yapılmaktadır. A.B.D'de faaliyette bulunan 215 Gıda Bankasının eyaletlere göre dağılımı ekteki tablodaki gibidir.¹ Söz konusu Gıda Bankalarının tümü kar amacı gütmeyen kuruluşlar (Non-Profit Organization) tarafından çalıştırılmaktadır. Bu kuruluşlarda çalışanların büyük bir kısmı gönüllülerden oluşmaktadır.

Bugün A.B.D'de 8 milyonu çocuk ve 4 milyon yaşlı olmak üzere toplam 23 milyondan fazla Amerikalı Gıda Bankalarının yardımları ile hayatlarını sürdürmektedir.

Ülkemizde de Osmanlı'dan bugüne fakirlere yiyecek yardımları bazı dernek ve vakıflar tarafından kurulan aş evleri tarafından yapılmaktadır. Ancak kırsal kesimden kentlere olan göçün artması, ekonomik krizler nedeniyle şehirlerde yaşayan insanların bir kısmı ya yetersiz beslenmekte, yada hiç beslenememektedir. Bu durumda belli sosyo-ekonomik grupta bulunan kişilere gıda yardımı yapılmasını gerektirmektedir.

II- Gıda Bankacılığı Yapan Dernek Ve Vakıflara Sağlanan Vergisel Teşvikler:

02.01.2004 tarih ve 25334 sayılı Mükerrer Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 5035 sayılı "Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunu" ile Gelir Vergisi Kanunu, Kurumlar Vergisi Kanunu ve Katma Değer Vergisi Kanunu'nda bazı yasal değişiklikler yapılmak suretiyle Gıda Bankacılığı faaliyetinde bulunan dernek ve vakıflara gıda maddesi bağışında bulunan mükelleflere bazı vergisel avantajlar getirilmiştir. 5035 sayılı kanun ile Bakanlığa verilen yetki çerçevesinde Gıda Bankacılığı kapsamında yapılacak bağışlara ilişkin usul ve esasları 21.03.2004 tarih ve 25409 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 251 nolu Gelir Vergisi Genel Tebliği ile belirlemiştir.

a- Bağışın Yapılacağı Dernek veya Vakıfların Niteliği:

Gıda Bankacılığı faaliyetine yönelik olarak hukuki altyapının tamamlanmasına ilişkin hazırlıklar ilgili bakanlıklar tarafından sürdürülmektedir. Gıda Bankacılığı'na ilişkin henüz herhangi bir tasarı kamuoyunda tartışmaya açılmamıştır. Gıda Bankacılığı'nın ilk uygulamasında Diyarbakır'ın pilot bölge olması düşünülmektedir. Bu çerçevede ülkemizde halen hukuki olarak Gıda Bankacılığı faaliyetinde bulunmak amacıyla kurulmuş herhangi bir vakıf veya dernek mevcut değildir. 251 nolu GVK tebliğinde açıklandığı üzere, gıda maddesi bağışının dernek veya vakfa yapılmış olması gerekmektedir. İhtiyacı bulunanlara doğrudan veya başka organizasyonlar aracılığıyla yapılacak gıda yardımlarının 5035 sayılı kanun çerçevesinde yapılmış bağış olarak değerlendirilmesi mümkün değildir. Ayrıca bağışı kabul edecek dernek veya vakfın tüzüğünde veya senedinde ihtiyacı bulunanlara gıda yardımı yapabilmesine ilişkin hükümlerin bulunması gerekmektedir. Bununla beraber, dernek veya vakfın başka alanlarda da faaliyet gösteriyor olmasının, kamuya yararlı dernek veya vergiden muaf vakıf olup olmamasının uygulama açısından herhangi bir önemi bulunmamaktadır.

b-Bağışa Konu Olacak Mallar ve Bağışın Niteliği :

251 nolu GVK tebliğine göre, Gıda Bankacılığı kapsamında yapılacak bağışların gıda maddesi niteliğinde olması gerekmektedir. Yapılacak bağışlar şartlı olarak (bedelsiz olarak ihtiyaç sahiplerine dağıtılmak üzere) yapılmalıdır. Gıda maddesi niteliğini taşımayan veya şartlı olarak yapılmayan bağışlar, gıda bankacılığı kapsamında yapılacak bağış olarak değerlendirilmeyecektir.

Burada dikkat edilmesi gereken temel husus Gıda Bankacılığı yapan dernek ve vakıflara bağışa konu olan malın "gıda maddesi" niteliğinde olması gerekliliğidir. Gıda maddesi dışında Giyim Yardımı, Nakit Yardımı, Eğitim, Sağlık, Sünnet, Ev Eşyası, Yakacak, Meslek Edindirme ve Beceri Kazandırma Kursları, Barınma, Temizlik Yardımları bu madde kapsamına girmemektedir. Dolayısıyla bu tür yardımların gider olarak dikkate alınması mümkün değildir.

c- Dernek ve Vakıflarca Düzenlenecek Belge

251 nolu GVK tebliğine göre, Dernek ve vakıflar kendi mevzuatlarının öngördüğü belgeleri düzenleyecek ve başış yapanlara bir örneğini vereceklerdir. Ticari faaliyetle uğraşanlarca düzenlenen faturalar ise dernek ve vakıflar tarafından muhafaza edilecektir.

d-Katma Değer Vergisi Kanunu'nda Yapılan Değişiklikle Sağlanan Teşvikler:

5035 sayılı Sayılı Kanun'un 8. maddesi ile 3065 Sayılı Kanun'un 17 nci maddesinin (2) numaralı fıkrasının (b) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"b) Kanunların gösterdiği gerek üzerine bedelsiz olarak yapılan mal teslimi ve hizmet ifaları, yukarıda sayılan kurum ve kuruluşlara bedelsiz olarak yapılan her türlü mal teslimi ve hizmet ifaları ile *fakirlere yardım amacıyla gıda bankacılığı faaliyetinde bulunan dernek ve vakıflara Maliye Bakanlığınca belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde başışlanan gıda maddelerinin teslimi*"

Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 17. maddesinin 2 nolu bendinde sosyal amaçlı istisnalar düzenlenmektedir. Eklenen 2 no'lu bent ile fakirlere yardım amacıyla gıda bankacılığı faaliyetinde bulunan dernek ve vakıflara başışlanan gıda maddelerinin teslimi K.D.V'nden istisna edilmiştir. Katma değer vergisi mükellefleri, bir vergilendirme döneminde yaptıkları başışların toplam tutarını ilgili dönem beyannamesinin 6 ve 7 nci satırlarına dahil etmek suretiyle beyanda bulunacaklardır. Bu durumda gerçek usulde K.D.V mükellefi olan mükellefler başış amacıyla satın almış oldukları gıda maddelerine ilişkin K.D.V vergilerini ödeyecek, ancak K.D.V.K'nun 30/a ve 33. maddeleri uyarınca kısmi istisna mahiyetindeki bu teslimin (gıda maddesi başışlarının) bünyesine giren katma değer vergisi tutarını ise indirim konusu yapamayacaklardır. 251 no'lu GVK tebliğinde belirtildiği üzere, başışın yapıldığı dönemde, başışlanan gıda maddesinin iktisabı dolayısıyla yüklenilen katma değer vergisi tutarının hesaplanması ve aynı döneme ait katma değer vergisi beyannamesinin 20. satırına dahil edilmesi ve aynı tutarın defter kayıtlarında "indirim KDV" hesaplarından çıkarılarak, gider hesaplarına aktarılması gerekmektedir.

e-Gelir Vergisi Kanunu'nda Yapılan Değişiklikle Sağlanan Teşvikler:

i- Ticari Kazanç Elde Eden Gelir ve Kurumlar Vergisi Mükelleflerine Sağlanan Vergisel Teşvikler:

5035 sayılı Sayılı Kanun'un 12. maddesi ile 193 Sayılı Kanun'un 40 nci maddesinin birinci fıkrasına aşağıdaki bent eklenmiştir..

"10. *Fakirlere yardım amacıyla gıda bankacılığı faaliyetinde bulunan dernek ve vakıflara Maliye Bakanlığınca belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde başışlanan gıda maddelerinin maliyet bedeli.*"

Gelir Vergisi Kanunu'nun 40. maddesinde Ticari Kazancın tespitinde indirilecek giderlere yer verilmiştir. Bu çerçevede gerek kurumlar vergisi mükellefleri gerekse ticari kazanç elde eden gelir vergisi mükellefleri Gıda Bankacılığı yapan dernek ve vakıflara gıda maddesi olarak yapmış oldukları başışların maliyet bedellerini ticari kazancın tespitinde doğrudan gider olarak dikkate alabileceklerdir. 251 no'lu GVK tebliğinde belirtildiği üzere ticari işletmeye dahil malların (gıda maddelerinin) başışlanması durumunda bu malların maliyet bedeli Gelir Vergisi Kanununun 40 ıncı maddesi çerçevesinde gider kaydedilir. Bu işlem, faturanın bir yandan gelir bir yandan da gider kaydedilmesi suretiyle gerçekleştirilir.

Öte yandan aynı tebliğde başış yapanlarca düzenlenecek belgelerin niteliğine ilişkin olarak açıklamalarda da bulunulmuştur. Buna göre, Gelir Vergisi Kanununun 40 ıncı maddesine eklenen hüküm çerçevesinde indirim konusu yapılacak başışa konu mal bedeli Vergi Usul Kanununun 232 inci maddesinde belirtilen fatura düzenleme sınırının altında kalsa (326 nolu VUK genel Tebliği uyarınca fatura düzenleme alt sınırı 01.01.2004 tarihinden itibaren 440.000.000 TL olarak belirlenmiştir) dahi mutlaka fatura ile belgelendirilecek ve ayrıca taşıma için de sevk irsaliyesi düzenlenecektir. Başışlanan gıda maddesine ilişkin bilgiler eksiksiz olarak başış yapılan dernek veya vakıf adına düzenlenen faturada yer alacaktır. Mal bedeli olarak faturada, başışa konu malın maliyet bedeli (yüklenilen katma değer vergisi hariç) yazılı olacaktır. Ayrıca faturada *"İhtiyaç sahiplerine yardım şartıyla başışlandığından KDV hesaplanmamıştır."* ibaresinin yer alması zorunludur.

ii- Ticari Kazanç Dışında Kazanç Elde Eden ve Beyanname Veren Gelir Vergisi Mükelleflerine Getirilen Vergisel Teşvikler

5035 sayılı Sayılı Kanun'un 14. maddesi ile 193 Sayılı Kanun'un 89 nci maddesinin birinci fıkrasının 2 numaralı bendinin ikinci alt bendinden sonra gelmek üzere aşağıdaki alt bent eklenmiştir.

".....Fakirlere yardım amacıyla gıda bankacılığı faaliyetinde bulunan dernek ve vakıflara Maliye Bakanlığınca belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde başışlanan gıda maddelerinin maliyet bedelinin tamamı, yıllık beyanname ile bildirilen gelirden indirilir."

Ticari kazancı olmayan ancak diğer gelir ve iratları olan (gayrimenkul sermaye iradı, menkul sermaye iradı, sair kazanç ve iradı) gelir vergisi mükellefleri gıda maddesi olarak yapmış oldukları başışların maliyet bedellerinin tamamını yıllık beyanname ile bildirilen gelirden indirebilirler. 251 nolu GVK tebliğinde belirtildiği üzere başışlanan gıda maddelerinin işletmeye dahil olmaması halinde ise, söz konusu malın maliyet bedeli (KDV dahil) Gelir Vergisi Kanununun 89 uncu maddesi çerçevesinde yıllık beyannamenin başış ve yardımlara ilişkin bölümüne yazılarak gelir vergisi matrahının tespitinde indirim olarak dikkate alınacaktır. Gelir Vergisi Kanununun 89 uncu maddesinde yapılan düzenleme çerçevesinde, yıllık beyannameye yer alacak gelir vergisi matrahının tespitinde indirim konusu yapılacak işlemlerde başış yapan tarafından bir belge düzenlenmesine gerek bulunmamakta olup, varsa başış yapılan malın edinimine ilişkin belgelerin saklanması zorunludur.

Ticari kazanç elde eden Gelir ve Kurumlar vergisi mükellefleri Gıda Bankacılığı yapan dernek ve vakıflara gıda maddesi olarak yapmış oldukları bağışların maliyet bedellerini ticari kazancın tespitinde doğrudan gider olarak dikkate alabildikleri halde, ticari kazanç elde etmeyen ancak diğer iratları elde eden gelir vergisi mükellefleri söz konusu bağışların maliyet bedelini beyanname üzerinden beyan edilen gelirden indirim konusu yapabilmektedirler. Yani ticari kazanç elde edenler söz konusu bağışları dolayısıyla zararda olsalar bile ilgili tutarları ticari kazançtan indirim konusu yapabilmektedirler. Buna karşın ticari kazanç dışında gelir elde edenlerin gelir vergisi beyannamelelerinde beyan edilecek gelirleri mevcut değilse söz konusu bağışları tutarlarını indirim konusu yapmaları mümkün değildir. Bu nedenle söz konusu yasal düzenleme ile ticari kazanç elde eden gelir veya kurumlar vergisi mükelleflerine daha fazla vergisel avantaj sağlanmıştır.

TABLO 1:

	<u>States</u>	Açlık Sınırı Oranı (%)	Nüfus	Fakirlik Oranı (%)	Çocuk Fakirlik Oranı (%)	İşsizlik Oranı (%)	Gıda Bankacılığı Yapan Organizasyon Sayısı
1	Alaska	11.1	626,932	7.9	12.5	7.7	1
2	Alabama	11.9	4,447,100	14.8	23.3	5.9	4
3	Arkansas	12.8	2,673,400	16.3	28.3	5.4	3
4	Arizona	11.6	5,130,632	12.9	22.3	6.2	4
5	California	11.8	33,871,648	13.1	16.4	6.7	20
6	Colorado	8.6	4,301,261	9.0	10.6	5.7	5
7	Connecticut	6.8	3,405,565	4.4	9.3	4.3	3
8	Washington, DC	9.8	572,059	16.1	30.8	6.4	1
9	Delaware	7.3	783,600	8.5	9.3	4.2	1
10	Florida	12.2	15,982,378	12.0	18.8	5.5	7
11	Georgia	11.6	8,186,453	12.6	19.5	5.1	8
12	Hawaii	10.8	1,211,537	10.4	15.9	4.2	1
13	Iowa	7.6	2,926,324	7.7	7.6	4.0	4
14	Idaho	13.0	1,293,953	12.7	15.9	5.8	1
15	Illinois	9.2	12,419,293	10.2	15.8	6.5	6
16	Indiana	8.5	6,080,485	7.9	11.3	5.1	8
17	Kansas	11.3	2,688,418	10.1	14.4	5.1	1
18	Kentucky	10.1	4,041,769	12.4	17.2	5.6	3
19	Louisiana	13.2	4,468,976	17.2	23.1	5.9	3
20	Massachusetts	6.7	6,349,097	10.2	11.9	5.3	3
21	Maryland	8.8	5,296,486	7.3	7.6	4.4	1
22	Maine	9.4	1,274,923	10.3	12.4	4.4	2
23	Michigan	8.1	9,938,444	9.7	13.0	6.2	8
24	Minnesota	7.1	4,919,479	6.8	8.4	4.4	5
25	Mississippi	13.1	2,844,658	16.8	23.2	6.8	6
26	Missouri	8.6	5,595,211	10.2	12.9	5.5	1
27	Montana	13.2	902,195	14.4	16.4	4.6	2
28	North Carolina	11.1	8,049,313	12.9	16.4	6.7	8
29	North Dakota	8.5	642,200	12.4	19.5	4.0	1
30	Nebraska	9.9	1,711,263	9.7	13.5	3.6	2
31	New Hampshire	6.5	1,235,786	6.2	8.2	4.7	1
32	New Jersey	7.8	8,414,350	7.7	9.6	5.8	3
33	New Mexico	14.6	1,819,046	18.8	25.4	5.4	1
34	Nevada	10.1	1,998,257	9.0	9.1	5.5	2
35	New York	9.6	18,976,457	14.1	20.0	6.1	10
36	Ohio	9.1	11,353,140	10.8	16.2	5.7	12
37	Oklahoma	12.9	3,450,654	14.3	21.4	4.5	2
38	Oregon	13.7	3,421,399	11.8	15.1	7.5	3
39	Pennsylvania	8.4	12,281,054	9.2	14.0	5.7	11
40	Puerto Rico	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A